

Andorra, la transició perpètua

D'Andorra, en termes generals, els catalans només en reben flaixos quan salta la notícia d'un gran esdeveniment, d'un fet divers o d'una raresa exòtica: el

discurs en català d'Òscar Ribas a l'ONU va ser, fa tres anys i mig, l'esdeveniment per excel·lència; l'estavellament d'un camió en un centre comercial, el fet divers de fa dos anys; i l'última raresa exòtica s'ha centrat en la intenció del govern andorrà de censurar les pel·lícules pornogràfiques que serveix el Canal Plus.

Fins a quin punt coneixen els Països Catalans, més enllà de la llegenda del duralex i del formatge, la realitat d'aquest estat veí que té el català per llengua pròpia i oficial? Fins a quin punt "l'escapada" per a comprar o esquiar serveix als catalans per copsar res del microcosmos andorrà, tret dels aparadors de la llarga avinguda comercial o de les pistes d'esquí? Hi ha encara, molt estesa, una visió mítica d'Andorra com a paradís perdut català, com a Shangri-la pirinenc o com a reducte bucòlic de l'avior pairal, que no s'ajusta a la realitat. Andorra és avui una ciutat de 64.000 habitants, reconeguda internacionalment com un estat, que assaja la modernització en un món radicalment diferent d'aquell en el qual té enterrades unes arrels seculares. Una ciutat-estat que es construeix i es reconstrueix permanentment i que viu en transició perpètua, avui mateix a les portes d'unes eleccions generals per a la segona legislatura constitucional (16 de febrer), perquè la primera s'ha vist truncada un any abans de la seva fi natural pel mal de la ingovernabilitat que ha portat en tres anys dos governs de signe diferent al poder. El dossier andorrà que presentem, previst en tres parts a publicar durant tres setmanes consecutives, l'ha realitzat el periodista Àlvar Valls, director de la revista pirinenca *Actual*. N'és el propòsit d'oferir unes pinzellades sobre la realitat del present i els interrogants del futur d'una Andorra que no solament ja no és el que era, sinó que tampoc no és allò que s'imaginen molts catalans.

Cultura pirinenca, catalana o simplement andorrana? A les portes del segle XXI, el vell principat es debat –encara– en la cruïlla de les identitats.

Quan, el dia 28 de juliol de 1993, Òscar Ribas va llegir el memorable discurs d'entrada d'Andorra a les Nacions Unides davant l'assemblea general –un discurs íntegrament en català–, molts catalans s'ho van prendre com una gesta nacional assolida per mèrits propis. TV3 en va fer un gran plat amb la retransmissió en directe de l'esdeveniment que va ser seguit als estudis per una taula de contertulians, i l'endemà tots els diaris se'n feien ampli ressò. Al País Valencià i a les Illes els cercles més sensibles també celebraven, no sols que el català hagués entrat a l'ONU per la porta gran, sinó el to i el contingut del discurs del primer ministre andorrà, que havia parlat d'arrels catalanes, havia citat Ramon Llull i Ausiàs Marc i s'havia referit amb èmfasi als quatre punts cardinals del pancatalanisme: "des de Salses fins a Guardamar i des de Fraga fins a Maó".

Aquell mateix dia, a Andorra, era un dia de feina com qualsevol altre, i externament res no feia pensar que el cap de govern protagonitzés davant el món un acte històric. L'acte històric, però, existia, i era el fet que el petit país piri-

A la recerca d'un país perdut

nenc, després de set-cents anys d'existència com a entitat política diferenciada dels seus veïns, però mai definida com a plenament independent, passés a ser reconegut com un estat sobirà. Els andorrans, dins el seu discret tarannà poc donat a exterioritzar els sentiments, van saber apreciar el fet, que per damunt de tot consumava el gran canvi experimentat per l'Andorra dels darrers anys: el del traspàs de la sobirania de les mans d'uns prínceps amb difusos poders medievals a les mans del poble.

Una cosa ben diferent era el discurs de Ribas. En l'interior dels andorrans, les paraules que el cap de govern adreçava a l'assemblea internacional no solament no eren cap "festa catalana" sinó que ni tan sols tenien el sentit d'exaltació de la llengua que hi van veure els catalans. Que Ribas s'expressés en la seva llengua era la cosa més natural del món, un fet purament vehicular, sense cap connotació afegida; però que digués que "les nostres arrels són les de la cultura catalana" i s'erigís en representant d'aquesta cultura, va ser un motiu de disgust per part d'alguns components de la *intelligentsia* andor-

rana que no va trigar a catalitzar un predicat escriptor, que, en un article a la premsa, va sentenciar: "Que el cap de govern manifesti públicament davant el món que som d'arrels catalanes és com si hagués dit que tenim arrels romanes, àrabs, cèltiques, ibèriques o italianes", tot contraposant les

termes. Més encara, pocs mesos més tard del seu discurs a l'ONU, Ribas pronunciava a la seu de la UNESCO un discurs d'ingrés en què les referències a la cultura catalana eren nul·les i la llengua era tractada en un context de "triculturització" escolar –català, francès i espanyol– que Andorra po-

Que Ribas digués que les nostres arrels són les de la cultura catalana disgustà alguns components de la 'intelligentsia' andorrana

arrels catalanes proclamades per Ribas a unes arrels pirinenques o pròpiament andorranes, "suma de molts valors i de factors autòctons o importats".

El discurs d'Òscar Ribas va quedar com una *rara avis* i mai més ni ell ni cap representant oficial andorrà no ha parlat en aquells mateixos

L'ex-cap de govern d'Andorra, Òscar Ribas, fent el discurs d'ingrés del principat davant l'assemblea general de les Nacions Unides. Fou un discurs expressat íntegrament en català.

dia oferir al món com un sistema singular i exportable. I encara el setembre de 1994, el ministre de Cultura del seu gabinet semblava haver adoptat les tesis dels detractors del discurs de l'ONU quan afirmava a EL TEMPS, sense definir-ne els paràmetres, l'existència d'una cultura d'arrel pirinenca exclusiva de les valls d'Andorra.

Ve't aquí, doncs, algunes de les claus per entendre la percepció que els dirigents andorrans tenen del seu país, la seva llengua i la seva adscripció cultural. Si bé el nom de la llengua catalana com a llengua pròpia –llevat d'alguns episodis aïllats anys enrere– no s'ha posat mai en discussió, sí que

Foto de família dels vells consellers andorranos, en els primers anys del present segle. El pas dels segles ha anat consolidant i accentuant la consciència de grup.

POBLACIÓ D'ANDORRA

andorrans	12.445
nats a Andorra	7.208
estrangers	51.414
espanyols	28.778
portuguesos	6.885
francesos	4.299
altres	4.244
total	63.859

Dades de 1995
Font: GOVERN D'ANDORRA

existeix, al costat d'una atàvica despreocupació per la salut d'una llengua que no ha estat mai perseguida per cap enemic exterior, una forta prevenció a l'hora d'estendre la franja d'identitat amb Catalunya al terreny de la cultura. Una prevenció que deriva directament de la clàssica confusió entre els termes cultura, nació i estat i que té una motivació subjectiva, la necessitat d'afirmació com a grup diferenciat, i una altra d'objectiva, el fet que Andorra no hagi estat mai, des de la seva formació política, un país català.

Equilibri medieval. La història

La història política d'Andorra és la pervivència d'un equilibri medieval que arrenca del 1278, data dels documents fundacionals.

política d'Andorra és la història de la pervivència d'un equilibri medieval. Quan, el 1278 i el 1288, el bisbe d'Urgell i el comte de Foix van signar –amb l'aquiescència del rei català Pere el Gran i la benedicció del papa– els documents fundacionals del principat, coneguts amb el nom de Pariatges, establien les bases d'un savi equilibri –el de la palanca de braços desiguals, no el de la balança– que havia de donar llarga vida a aquest enclavament pirinenc com a entitat política diferenciada.

El pas dels segles va anar consolidant la diferència i accentuant la consciència de grup, la qual,

però, va tenir sempre uns límits estructurals insalvables que la van privar d'esdevenir una autèntica consciència nacional: la inexistència d'una dinastia andorranca, el relatiu aïllament del món extern, i la petitesa del país, que ha impedit fins avui mateix el desenvolupament d'una cultura pròpia en sentit ampli més enllà de les expressions antropològiques.

Andorra arriba al segle XX com una societat de muntanya mal comunicat i amb pocs recursos naturals, una vall del Pirineu que poc es diferencia de les veïnes valls del Pallars i de l'Alt Urgell, amb una economia agropastoral que en fa un país pobre que a les primeres dècades del segle envia els seus fills a l'emigració com a bracers a les vinyes de Besiers o com a dependents de comerç o en el servei domèstic a Barcelona. Un país, però, autogovernat per una cambra de representants populars i tutelat pels dos prínceps, i que ja disposa dels rudiments d'un estat modern: un escut tradicional, una bandera de creació recent i un passaport que serveix a títol simbòlic, però encara no com a títol de viatge.

És a la darrera dels anys 20 del nostre segle quan els avantatges de l'*status* peculiar d'Andorra i del seu diferencial fiscal respecte dels països veïns –que ja havien servit els segles anteriors per obtenir franquícies per al bestiar i també per a engreixar el contraban– fa un salt endavant que posa la primera pedra de l'Andorra moderna amb la concessió per a la construcció i explotació d'una fàbrica d'electricitat. La inversió ve de Catalunya, i l'encapçala el financer Miquel Mateu i Pla, el "Mateu dels ferros" que seria més tard el primer alcalde franquista de Barcelona. Mateu va posar en marxa la fàbrica, va propiciar la creació del primer banc andorrà i l'entrada al país de la Caixa de Pensions, i va construir, com a contrapartida a la concessió, el nucli de carreteres bàsic que enllaça les parròquies i les dues fronteres amb els països veïns.

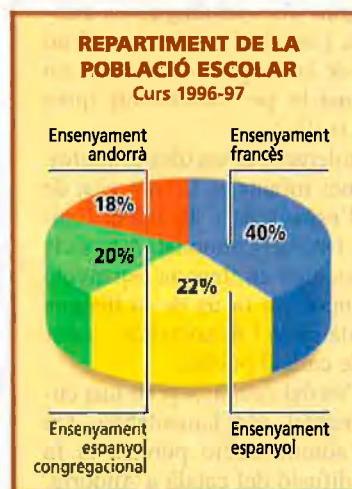
Avançat el segle, la guerra mundial i la guerra d'Espanya, i les

consegüents postguerres, van permetre a Andorra de fer valer la seva singularitat geopolítica privilegiada i van forjar el seu vertiginós creixement econòmic i demogràfic. Quan les llicències d'importació en la postguerra espanyola i l'exportació d'Andorra a Espanya amb llicència o sense encara eren, per a alguns, un negoci sucós, la generalització de l'automòbil a partir dels anys cinquanta i seixanta va fer sortir el sol per a tots: començava el boom econòmic centrat en el comerç, que fa que molts catalans recordin Andorra com el paradís del duralex, el niló i les olles de pressió, i que va ser seguit per un altre boom, el de la construcció, lligat en bona part a les inversions procedents de l'evasió fiscal dels països veïns, que aquestes darreres dècades han

fet florir també el negoci de la banca.

Però el creixement espectacular d'Andorra va originar també un altre boom, el demogràfic. Si el primer glop d'immigració va venir a cavall de les dècades dels anys 20 i 30, quan les obres de la central elèctrica i de les carreteres van propiciar l'entrada de cop de sis-cents treballadors forans en un país on hi havia quatre mil andorrans i dos-cents estrangers assentats, l'onada migratòria més gran va tenir lloc a partir dels anys 50, quan, en vint anys de creixement vertiginós –paral·lel a un creixement econòmic cada cop més necessitat de mà d'obra– es va triplicar la població i va fer que el 1975 el 70% dels habitants del país fossin estrangers. Un creixement, en quantitat i en qualitat,

Dalt, la bandera d'Andorra. A l'esquerra, carrer comercial del Principat. El boom comercial va començar els anys cinquanta.

que no es va aturar fins als primers anys 90.

La revolució demogràfica i els problemes de diversa índole que comportava, juntament amb altres elements com la modernització progressiva del país i l'obertura de les noves generacions d'andorrans a l'exterior, són a la base de les transformacions institucionals que van començar el 1975 amb una reforma política fallida i van culminar el 1993 amb l'entrada en el nou règim constitucional.

Un país perdut. D'aquella Andorra bucòlica que van immortalitzar les plomes dels viatgers francesos del segle passat, que va descriure minuciosament l'excursionista mossèn Cinto Verdager el 1893 i que va pintar Joaquim

O·P·I·N·I·Ó

Andorra es menja la llengua

No hi ha cap més via per a un país sobirà, per petit que sigui, que la de vehicular la seva cultura a través de la pròpia llengua. És temerària la laxitud. També és irreflexiu de predicar la pluriculturalitat sense tenir present que la llengua preeminent ha de ser la pròpia, que justament és la que decreix, segons els sociolingüistes estudiosos del català. I encara és més temerari no parlar de l'estat de la llengua, desar-lo en un calaix o bé donar-lo per satisfactori quan aquesta no és la realitat.

A Andorra es toleren tres escoles gratuïtes. Avui la que té més infants és la francesa, de poc la segueix l'espanyola i finalment l'andorrana amb un 18% de l'alumnat. A tots els patis d'esbarjo es juga en llengua espanyola i la joventut tampoc no fa ús de la llengua pròpia. És deficitària en l'ús social del carrer i en el comerç de cara al públic.

Les actituds i l'ús del català, segons una enquesta governamental, són lamentables. Un 49% diu que l'administració pública ja fa prou quant a la difusió del català a Andorra. Hi consten vuit actituds, en què els percentatges varien, i que són vergonyants. En realitat no hi ha voluntat política envers la llengua. És un país assetjat idiomàticament i només he sabut trobar-hi quatre edictes en defensa de la llengua pròpia: quatre línies l'any 1938, catorze el 1968, i per dues vegades amb tres línies el 1994, ja amb la constitució en vigor. Si se n'hi afegeix cap més, serà inoperant com els anteriors. No tinc notícies de cap sanció.

Quim Monzó, a *La Vanguardia* (17-01), deia referint-se a la normalització i a Catalunya: "Una llei sense sancions no és una llei". El turisme andorrà necessita empleats poliglots i residents que s'integrin, però no que entre l'abúlia dels uns i la supèrbia lingüística dels altres el país continuï essent una minoria lingüística com ja va dir el cap de govern Marc Forné al Consell d'Europa referint-se a la ciutadania.

Jaume Ros i Serra

Els Petits Cantors. Apleguen una cinquantena de joves.

Segons els mestres, als patis de les escoles, incloses la francesa i l'andorrana, els nens es relacionen majoritàriament en castellà.

Mir a les primeres dècades del nostre segle, ja només en queden -i, encara, amb una fauna major escassa i depredada, o amb telesquís per entremig- les muntanyes més altes. D'aquella comunitat de muntanya, tancada però acollidora, enfondida en la secular discreció de saber-se un racó de món allunyat d'àvides mirades externes, ja només en queda el record i la nostàlgia. Avui Andorra és una societat urbana on l'existència d'un estat travat i més o menys eficaç contrasta amb la desnaturalització del vell país, sense que se n'hagi definit i construït un de nou amb una societat recomposta i homogènia. Les xifres de població són eloqüents: el 1995 -últimes dades oficials disponibles-, de 63.859 habitants, només

12.445, el 19%, eren de nacionalitat andorrana; la resta eren 7.208 "nats a Andorra" -fills d'estrangers residents de menys de 18 anys-, 28.778 espanyols -una mica més de la meitat dels quals són catalans, bé que no tots catalanoparlants-, 6.885 portuguesos, 4.299 francesos i 4.244 d'altres nacionalitats.

Les dades d'origen nacional, però, no serien determinants d'una societat descohesionada si els rectors de la cosa pública s'haguessin plantejat la necessitat d'integrar una part important d'aquesta massa migratòria. Però no ha estat així. Les dificultats d'integració són proverbials, i van des d'un sistema d'ensenyament en què l'escola nacional només ocupa el 18% de l'alumnat -la resta repartint-se entre les escoles francesa, espanyola i espanyola congregacional- fins a les severes restriccions a l'accés a la nacionalitat, que només és possible per casament, en complir els divuit anys per als nats a Andorra fills de pares estrangers i que hi han residit ininterrompudament, o als vint-i-cinc anys de residència.

D'aquesta manera, s'ha anat creant, entre el "país" teòric i la societat real, un divorci que s'expressa de múltiples formes, com el recel i el desinterès d'una gran part de la població per l'esdevenir col·lectiu -allò que un articulista

veu superat per la castellana en tots els nivells

de premsa en va dir "les dues Andorres" – o la davallada progressiva de l'ús social del català.

El català, a l'UCI. Molts catalans se sorprenden quan, arribats a la terra promesa andorrana, s'adonen que la llengua en què els atenen a les botigues, als grans magatzems o als hotels és majorment el castellà. Això és així no solament perquè el coneixement de la llengua no és per a la majoria dels empresaris un factor que compti en la contractació del personal, sinó també per altres factors, el principal dels quals és la tebior de l'administració pública en qüestió de política lingüística, que es limita a fer periòdiques campanyes de baixa volada i d'eficàcia simbòlica

mentre els successius governs fan dormir al calaix un projecte de llei de política lingüística redactat fa anys.

Una enquesta feta pel govern ara fa un any entre una mostra representativa del conjunt de la població dona uns resultats no gens engrescadors per a la llengua del país pel que fa als usos lingüístics i a les actituds respecte al català. Segons les dades obtingudes, el coneixement del català és alt, si bé es veu superat pel castellà en tots els nivells (entendre, llegir, parlar i escriure). Quant als usos, a les llars el català supera el castellà en un 18% i a la feina i amb els amics en un 9%. I pel que fa a l'atenció al públic, es dona una ampla gamma de situacions, que van des de les oficines bancàries, en què els enquestats declaren que els atenen sempre en català en un 72%, fins als taxis, autobusos, bars o discoteques només en un 25-29%, i el cas més desfavorable

dels grans magatzems, on les possibilitats de ser atès en la llengua del país cauen en picat i resulten ser només del 12%.

Però menys engrescadores encara que el coneixement i els usos resulten les actituds: només el 40% dels consultats, els resultats de l'enquesta els classifica com a "exigents" en la seva actitud envers el català, mentre que el 60% restant es dilueixen en actituds més laxes que van del "realisme" al "simbolisme", fins a un 17% que mostren una oberta reticència. Un 24% dels andorrans enquestats i un 10% dels catalans es troben dins aquest grup dels "reticents", que aproven, entre altres afirmacions desfavorables, que "encara que un no parli català ha de tenir dret a la nacionalitat andorrana".

En aquest context, no resulta estrany que, segons declaren els mestres, als patis de les escoles –incloses les escoles franceses i andorrana– els nois i noies es relacionin majoritàriament en castellà. I, encara, una dada significativa:

en els exàmens de selectivitat fets a Catalunya per al curs 95-96, els estudiants procedents d'Andorra –molts d'ells andorrans o futurs andorrans– van optar per fer l'examen en castellà en un 64%, un percentatge que no era superat pels estudiants procedents de cap comarca de Catalunya.

L'escola, a tres bandes. 1 és que, a la peculiaritat de la composició de la societat andorrana, s'hi ha d'afegir la singularitat d'un sistema escolar que en el seu conjunt no afavoreix, des del punt de vista de la integració, un dels principals objectius de la política educativa de qualsevol estat: la reproducció dels elements definidors de la identitat na-

cional en les noves generacions.

D'un cens escolar en maternel, primària i secundària de poc més de 9.000 alumnes, només 1.645, el 18%, assisteixen a l'escola andorrana, l'escola nacional creada pel govern fa dotze anys i que ha tingut un creixement continuat que l'ha portada al caire del

Dalt, entrada d'una escola en català. Baix, moments d'esbarjo en la mateixa escola.

Dalt, trobada d'escriptors Galeusca, l'octubre passat. Baix, l'escriptor Antoni Morell.

col·lapse en infraestructures. La resta dels escolars, es reparteixen en l'ensenyament francès (40%), l'espanyol (22%) i l'espanyol congregacional (20%), que imparteixen els respectius progra-

L'ambaixador d'Espanya, aragonès, va afanyar-se amb zel meteòric a aprendre a parlar fluidament la llengua del país.

mes i només es reserven unes poques hores a la setmana per a l'assignatura de Català-Institucions, que resulta ser poc més que una "maria".

El col·lapse de l'escola andorrana, que es mou amb una precarietat d'instal·lacions impròpia d'una escola nacional, ha provocat recentment un informe molt dur que l'associació de pares ha lliurat al ministeri i que posa en dubte la voluntat política dels successius governs d'assumir les responsabilitats inherents a una escola nacional. "Malgrat això -diuen

els pares- l'escola andorrana es va crear i ha crescut, sense cap planificació inicial, quasi d'una forma accidental, sense una voluntat política definida i explicitada. Tingué, però, des del seu inici, el suport dels mestres i dels pares que cregueren en aquest sistema".

En el fons subjau la dicotomia entre aquells pares andorrans -pocs- que han cregut en les virtuts d'una escola nacional i aquells altres que han pensat que ja estava bé portar els seus fills a l'escola francesa o espanyola, per raons de prestigi o de reproducció de la formació paterna, i encara aquells altres que han triat l'escola congregacional -creada per la Mitra i molt ben tractada pressupostàriament pel govern- que ha estat des de fa vint-i-cinc anys i continua essent avui la fàbrica dels quadres dirigits. Mentrestant, paradoxalment, entre els alumnes de l'escola andorrana, a més a més de fills d'andorrans i catalans s'hi compten cada dia més alumnes portuguesos i espanyols.

Malgrat tot, l'escola andorrana, basada en una línia pedagògica constructivista filla del mètode Montessori, té reconeguda una qualitat educativa impecable i aquest curs llicenciarà els seus primers quaranta-un alumnes de batxillerat, que podran accedir directament a l'ensenyament superior de França o d'Espanya gràcies a un conveni de reconeixement mutu signat pel govern andorrà amb aquests dos estats.

Cap on va el país andorrà?

Entre les incògnites que té plantejades l'Andorra d'avui, no són menys importants que les econòmiques i les polítiques aquelles que fan referència a la redefinició del país, a la recerca de la cohesió social i a l'ampliació de la base nacional que a mitjà i a llarg termini justifiqui l'existència de l'estat. La recomposició social és una necessitat, sentida pels polítics però difícilment confessada -i és que vots són trumfos, i tota recomposició social comporta necessàriament un transvasament de poders i un retall de privilegis per

Ni porros ni pornografia

Una notícia singular saltava la setmana passada als teletips de les agències de premsa: el govern d'Andorra, que negocia la propera difusió del Canal Plus espanyol per la xarxa pública de repetidors, va anunciar que desconnectaria aquesta cadena televisiva en les hores en què emetés pel·lícules pornogràfiques. La raó és ben senzilla: el codi penal andorrà considera un delictes i castiga la difusió de la pornografia, i el govern no pot transgredir la llei. La paradoxa és que des de fa dos anys a la vila de Sant Julià de Lòria existeix una xarxa de difusió per cable, accessible per abonament, que inclou no solament el Canal Plus sinó altres cadenes que emeten regularment pornografia. Alguns comentaristes ja s'han preguntat si Sant Julià continuarà essent la parròquia del pecat, i si, en compliment de l'estricta legalitat, no s'haurien de prohibir a tot el país les antenes parabòliques i els servidors d'Internet.

El codi penal, promulgat pels coprínceps el 1990, és una relíquia de l'antic règim que la primera legislatura constitucional, malgrat les reiterades reconvençions de la mateixa judicatura, només ha tingut temps de modificar en un dels seus punts impropis d'un codi europeu dels nostres dies: la penalització que feia de la lligadura de trompes i la vasectomia. Queda en peu l'*aggiornamento* d'unes altres "perles", com el fet que, a qui se li escapi un reneq en públic, li puguin caure cinc anys de presó, mentre que qui trenqui una urna en dia d'eleccions purgui només amb un any la malifeta. I també falta omplir grosses llacunes, com la falta de tipificació de delictes com la prevaricació, el tràfic d'influències o l'ús d'informació privilegiada.

I un avís per als navegants: entrar a Andorra amb una pedreta de 0,5 grams d'haixix a la butxaca pot costar a l'agosarat la detenció immediata i la posada a disposició judicial. El delictes és tipificat com a introducció al país de cannabiàcies i sovint engega en orris "l'escapada" de joves turistes inadvertits. **À. V.**

a uns en favor d'uns altres—, però en tot cas és, en bona part, un mandat constitucional i l'única de les peticions que el Consell d'Europa va fer el 1990 a les institucions andorranes que encara no s'ha complert.

És dins aquesta recomposició que es definirà, segons les prioritats polítiques però també segons la força de la realitat social, si la identitat cultural de l'Andorra del segle XXI conserva res de les velles arrels, siguin aquestes catalanes, pirinenques o pròpiament andorranes. De moment, s'han fet alguns passos significatius: el cap de govern Marc Forné va manifestar l'octubre passat a Barcelo-

na, davant el president Pujol, el renaixement de l'interès per obrir un consolat a la capital de Catalunya —un projecte de Ribas que Forné va desestimar— amb l'objectiu de "fomentar les relacions privilegiades que ja tenim amb Catalunya"; i, d'una altra banda, el més reputat dels escriptors andorranos, Antoni Morell, va acceptar sense escarafalls de ser l'escriptor català del mes de novembre passat, malgrat que presideixi una Associació d'Escriptors d'Andorra que en la seva targeta d'afiliació situa encara explícitament la cultura andorrana com a diferent de la catalana.

I això, tot sigui dit, en un país on

l'ambaixador d'Espanya, aragonès, va afanyar-se amb zel metèdic a aprendre a parlar fluidament la llengua del país, dóna les gràcies al cap de govern d'Andorra per la difusió internacional de la llengua catalana, rep els escriptors participants de la trobada Galeusca en un discurs en català, en gallec i en basc, organitza actes commemoratius del cent cinquantè aniversari de Verdaguer i per a aquest 1997 en prepara d'altres per als respectius centenaris d'Ausiàs Marc i Josep Pla. Tota una paradoxa.

Però, tornant a Andorra, no es pot demanar a un cos en moviment que superi sense desintegrar-se la velocitat màxima que li permet el seu pes específic. Andorra és una terra de digestions lentes, que ha de pair encara el seu portentós creixement, però que es veu fatalment abocada a construir el país a partir de la realitat que la seva pròpia dinàmica ha forjat. Un país que serà el que serà, però que ja mai més no serà el que era.

Àlvar Valls

El santuari de Meritxell. Obra de Ricard Bofill, és un símbol del nacional-catolicisme i una de les catedrals del progrés.